

๑๖๖

การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน :
ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

นางสาว มณีรัตน์ มิตรปราสาท

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-706-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE FORMATION OF PEOPLE'S ORGANIZATION AND PEOPLE EMPOWERMENT :
A CASE STUDY OF TRADITIONAL FISHING COMMUNITIES
IN SIKAO DISTRICT, TRANG PROVINCE

MISS MANEERAT MITPRASAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-633-706-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การก่อตัวขององค์ประกอบประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน :

ศึกษากกรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอเสลภูมิ จังหวัดตรัง

โดย

นางสาว มณีรัตน์ มิตรปราสาท

ภาควิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว.พฤษิสาณ ชุมพล

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี

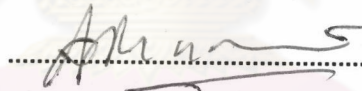
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฤงสูววรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

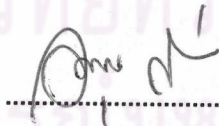
..... ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ)

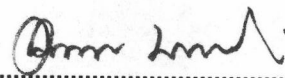
..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ม.ร.ว.พฤษิสาณ ชุมพล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี)

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

มณีรัตน์ มิตรปราสาท : การก่อตัวขององค์กรประชาชนกับการเสริมอำนาจประชาชน :
ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้าน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง (THE FORMATION OF
PEOPLE 'S ORGANIZATIONS AND PEOPLE EMPOWERMENT : A CASE STUDY OF
TRADITIONAL FISHING COMMUNITIES IN SIKAO DISTRICT, TRANG PROVINCE)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ม.ร.ว. พุทธิสาธณ ชุมพล, อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ. ดร. อนุสรณ์ ลิ้มมณี,
162 หน้า. ISBN 974 - 633 - 706 - 8

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อตัวของ
องค์กรประชาชนในบริบทของกระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยที่ระดับรากหญ้าของสังคมไทย โดยมี
ชุมชนประมงพื้นบ้าน 3 แห่ง ในอำเภอสิเกา จังหวัดตรังเป็นกรณีศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า การก่อตัวขององค์กรประชาชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อสมาชิกในชุมชน รู้สึก
และ/หรือตระหนักในการดำรงอยู่ของปัญหาภายในชุมชนและมีความต้องการแสวงหาแนวทางแก้ไข
โดยกระบวนการดังกล่าว และจะสามารถไปสู่การเกิดองค์กรประชาชนที่ดีที่สุดเมื่อผู้นำและ/หรือกลุ่ม
แกนนำภายในชุมชนที่มีศักยภาพในการเข้าถึงปัญหาและสามารถวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ตลอดจน
สามารถหาแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่มีปัจจัยภายนอกได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน
ที่เกี่ยวข้อง นโยบายของรัฐและการปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐที่สอดคล้องและสื่อมวลชนที่ให้ความสนใจ
เป็นปัจจัยเสริมให้องค์กรประชาชนมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มทุนและ/หรือผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์
เหนือทรัพยากรของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... การปกครอง
สาขาวิชา ..... การปกครอง
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C530078 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD:

FORMATION/PEOPLE'S ORGANIZATION/EMPOWERMENT

MANEERAT MITPRASAT : THE FORMATION OF PEOPLE'S ORGANIZATION AND PEOPLE EMPOWERMENT : A CASE STUDY OF TRADITIONAL FISHING COMMUNITIES IN SIKAO DISTRICT, TRANG PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. M.R. PRUDHISAN JUMBALA, CO-ADVISOR : ASSO. PROF. ANUSORN LIMMANEE, Ph.D. 162 pp. ISBN 974-633-706-8

This study probes for and into factors making for the formation of people's organizations on the context of the process of democratization at the grassroots of Thai society.

The study findings are that people's organizations are formed when community members become conscious of the nature of problems faced by the community and thus seek to solve them through organizing. Such people's organizations are most likely to congeal when leaders or core group leaders within the community have the capacity to define the problem, to analyze their causes and to generate appropriate problems solutions. External factors aiding in this process are supportive non-governmental organizations, state policies and agency implementations that are complementary, the mass media which show interest. These constitute supplementary factors making for increased bargaining power which the people's organizations can use vis-à-vis business groups and/or other outside forces exerting claims on natural resources in the locality.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

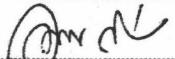
ภาควิชา.....การปกครอง.....

สาขาวิชา.....การปกครอง.....

ปีการศึกษา.....2538.....

ลายมือชื่อนิสิต..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..........

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..........

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยกำลังใจและความเอาใจใส่ของรองศาสตราจารย์ ม.ร.ว. พุทธิสถาน ชุมพล และรองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำแนะนำ ข้อคิด พร้อมทั้งโอกาสแก่ผู้วิจัยมาด้วยดี โดยตลอด นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ ประธานกรรมการ สอบ, รองศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว และอาจารย์ ดร.ฉันทนา บรรพศิริโชติ กรรมการสอบ ที่ให้ความกรุณาแนะนำข้อคิดเห็นเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พร้อมกันนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ “ประชาชน” “องค์กรพัฒนาเอกชน” “หน่วยงานของรัฐ” และ “สื่อมวลชน” ทุกท่านที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติในโลกของความเป็นจริง

ขอขอบคุณ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่ได้สนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณน้องๆ เพื่อนๆ พี่ ๆ ทุกคน ที่ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อความสำเร็จของวิทยานิพนธ์

และสุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ น้อง และหลาน ๆ ทุกคนที่ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มณีนีรัตน์ มิตรปราสาท

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
สภาพการณ์และความสำคัญของปัญหา.....	1
ขอบเขตการศึกษา.....	8
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
สมมติฐานการศึกษา.....	8
แนวความคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	9
กรอบการวิเคราะห์.....	19
ระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษา.....	20
นิยามศัพท์.....	26
ลักษณะทั่วไปของหมู่บ้านในกรณีศึกษา.....	27
ก. ลักษณะทั่วไปของอำเภอสีเกา.....	27
ข. บ้านแหลมมะขาม.....	28
ค. บ้านบางค้างคาว.....	29
ง. บ้านหัวหิน.....	31
บทที่ 2 พัฒนาการของโครงสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชนหมู่บ้าน.....	33
วิวัฒนาการของชุมชนชายฝั่ง.....	33
ลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนหมู่บ้าน.....	37

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

	- บ้านแหลมมะขาม.....	37
	- บ้านบางค่างคาว.....	47
	- บ้านหัวหิน.....	54
	สรุป.....	58
บทที่ 3	กระบวนการก่อตัวขององค์กรประชาชนในหมู่บ้านกรณีศึกษา.....	61
	องค์กรประชาชน:ความเป็นมาและแนวทางการพัฒนาของสมาคมหยาดฝน.....	61
	องค์กรประชาชน:การก่อตัวในหมู่บ้านกรณีศึกษา.....	75
	- บ้านแหลมมะขาม.....	75
	- บ้านบางค่างคาว.....	97
	- บ้านหัวหิน.....	111
	องค์กรประชาชน : สรุป.....	118
บทที่ 4	วิเคราะห์เปรียบเทียบการก่อตัวขององค์กรประชาชน.....	120
	ยุทธวิธีในการเสริมให้เกิดองค์กรประชาชนของสมาคมหยาดฝน.....	120
	วิเคราะห์กระบวนการก่อตัวขององค์กรประชาชนในหมู่บ้านกรณีศึกษา.....	121
	1) บ้านแหลมมะขาม.....	121
	2) บ้านบางค่างคาว.....	124
	3) บ้านหัวหิน.....	125
	สรุป.....	126

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 บทสรุป.....	129
เอกสารอ้างอิง.....	132
ภาคผนวก.....	143
ภาคผนวก 1.....	144
ภาคผนวก 2.....	145
ภาคผนวก 3.....	146
ภาคผนวก 4.....	147
ภาคผนวก 5.....	149
ภาคผนวก 6.....	151
ภาคผนวก 7.....	152
ประวัติผู้เขียน.....	162

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ตารางแสดงเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม.....	59
ตารางที่ 2	ตารางแสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวขององค์กรประชาชนและการเสริมอำนาจประชาชน.....	128

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย